

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
 Abonnementsprijs f 4,- per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
 Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.
 Contrib. Luisterkr. f 1,-. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,- te voldoen.

NIET ALLEEN DE OUDERS

Wie ook maar een klein beetje thuis is in de humanistische wereld, kan moeilijk volhouden, dat de oprichting van het Centrum voor Humanistische Vorming plotseling uit de lucht komt vallen. Afgezien nog van het feit, dat de hele geschiedenis door humanisten zich met vragen van opvoeding en onderwijs hebben bezig gehouden, kunnen we constateren, dat de belangstelling hiervoor in de kringen van het georganiseerde humanisme in Nederland reeds in het begin van de opbouw van het Humanistisch Verbond zich duidelijk heeft gemaanifesteerd.

Behalve tal van artikelen hierover van deskundigen in de verschillende periodieken, is er reeds in 1947 een rapport van het Hoofdbestuur van het Verbond verschenen, dat zich met het bijbelonderricht en het godsdienstonderwijs op de openbare school bezighield. Toen al werd duidelijk gesteld, dat het noodzakelijk zou zijn een dusdanige wijziging in de wet te verkrijgen, opdat ook de kinderen van ouders, die er bezwaar tegen hadden, hun kinderen aan dit onderwijs te laten deelnemen, daarvoor iets anders in de plaats zouden krijgen.

Dat andere werd nadien aangeduid als humanistische vorming. Met nadruk willen we vaststellen dat humanistische vorming niet betekent vorming van humanisten. Waar het om gaat is, om in overeenstemming met leeftijd, bevattingvermogen en milieu van het kind of de jonge mens de bouwstoffen aan te dragen, die kunnen helpen bij het zoeken naar een verantwoorde levenshouding en het vormen van een eigen levens-

overtuiging. Of dit uiteindelijk een humanistische zal zijn, zal moeten blijken, en is dan van bijkomstige aard.

Misschien mogen we hierbij nog eens herinneren aan de woorden van de bekende schrijver van het boek „Geloof en ongeloof”, Gerhard Szczesny. „De dreigende crisisverschijnselen van deze tijd kunnen slechts tegengehouden worden als men alle mensen, die voor altijd van het christendom vervreemd zijn, helpt in te zien, dat deze vervreemding hen noch van de mogelijkheid, noch van de verplichting ontheft, te zoeken naar wat hun leven zich kan geven.”

Natuurlijk is dit niet zonder meer van toepassing op kinderen en jongeren, die nog niet aan het vormen van een levensovertuiging toe zijn. Maar waar tal van ouders mee zitten is het feit, dat er voor hun kinderen geen enkel alternatief bestaat, dat ze alleen maar kunnen kiezen tussen een godsdienstonderwijs, dat ze niet wensen, of niets.

En om aan dat laatste een eind te maken, is het Centrum opgericht. Nu zich wellicht wettelijke mogelijkheden gaan voordoen, zij het dan voorlopig alleen bij het voortgezet onderwijs, zou het een nalatigheid zijn, die mogelijkheid niet te gebruiken, temeer, omdat daarmee een reeds lang gekoesterde wens in vervulling gaat en in een behoefte wordt voorzien. Dat die behoefte groot is, weten we. Hoe groot zal moeten blijken uit de steun die het Centrum krijgt en die het nodig heeft, niet alleen van de ouders, maar van alle buitenkerkelijken, die zich hun verantwoordelijkheid bewust zijn.

Humanistische Correspondentiekering voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 24 ct aan postzegels insluiten. (adv.)

VERWAARLOOST U DE KINDEREN?

Misschien had u me ook al willen vragen hoe ik het in Oslo gevonden heb. Dat is tenminste wat iedereen van me weten wil, vooral sinds de T.V.-uitzending daarover van half augustus. Nu, het was inderdaad een belangrijke gebeurtenis in de Humanistische wereld: het derde internationale humanistische congres begin augustus in Oslo. Het was een feestelijk Congres, met veel ongedwongen samenzijn; vooral dank zij de opmerkelijke gastvrijheid van de Noeren. Maar er is ook hard gewerkt, speciaal in de vergaderingen van het algemeen bestuur, de werkgroepen en de rapporteurs. Ik geloof dat er een belangrijke stap gezet is op de weg naar consolidatie van de internationale humanistische beweging en naar overeenstemming en wederzijds begrip.

Maar de heer Bijleveld heeft anderhalve maand geleden al over het congres gesproken en ik ben niet van plan dat allemaal nog eens te gaan herhalen; al zou er nog heel wat belangwekkends te vertellen zijn over de persoonlijke contacten daar; vooral met mensen uit andere werelddelen, zoals Z.O. Azië, Afrika en Zuid-Amerika. Maar ik wil één uitzondering maken en wel voor de presidente van het Amerikaanse Humanistische Verbond, the American Humanist Association. Dat is mrs. Vashti McCollum. We knippen al even met de ogen als we horen, dat ze vroeger beroepsdanseres is geweest. Ik knipperde tenminste. Naar onze zwaarwichtige begrippen gerekend, verwachten we geen danseres als presidente van een humanistische beweging. Maar laat ik er dan maar direkt aan toevoegen, dat ze ook een universitaire graad heeft behaald in de politieke wetenschappen. En daarbij heeft ze niets van haar niet geringe charme verloren. Dat hebben de TV-kijkers onlangs kunnen vaststellen.

Toch is Vashti McCollum in de Verenigde Staten noch als danseres, noch als wetenschappelijke figuur bekend, maar om iets heel anders: dat is wat de Amerikanen genoemd hebben de „one woman's fight for religious freedom”, de strijd van één vrouw voor godsdienstige vrijheid. Maar verstaat u dit niet verkeerd: het ging hier om de vrijheid niet godsdienstig te zijn. Als moeder heeft Vashti McCollum gestreden voor het recht haar kinderen niet naar de verplichte godsdienstlessen op school te zenden. Nu neemt men in de Verenigde Staten de scheiding tussen Kerk en Staat heel nauwkeurig en het resultaat van Vashti McCollums actie door alle gerechtelijke instanties heen was dan ook dat het Amerikaanse Hooggerechts-hof haar in het gelijk stelde. De openbare school kan niet de verplichting opleggen godsdienstlessen te volgen. De beslissing daarover berust bij de ouders in Amerika. En hier ook.

En daarmee ben ik dan meteen bij het onderwerp beland, waarover ik u vanmorgen spreken wilde: De openbare school en de

verantwoordelijkheid van de ouders. Er zijn onder de voorstanders van het bijzonder onderwijs wel lieden, die menen dat de openbare school eigenlijk de school is voor de onverschilligen. Dat zou dan dus de school zijn voor kinderen, waarvan het de ouders niet schelen kan in wat voor sfeer de kinderen opgroeien. Misschien zagen zij wel graag dat de openbare school iet of wat kleurloos en sfeerloos zou zijn, om te gemakkelijker te kunnen volhouden, dat alleen de bijzondere school een eigen karakter heeft. En in elk geval kan zo licht het misverstand ontstaan, dat wie zijn kinderen naar de openbare school stuurt, hun opvoeding verwaarloost.

Vandaar de ironische vraag in de titel van mijn toespraakje vanmorgen. Verwaarloost u soms uw kinderen ook? Ik bedoelde daarmee niet op allerlei moeilijke dingen als bijvoorbeeld het nozemprobleem, wat dat ook mag inhouden, maar op de schoolkeuze: Zendt u uw kinderen ook naar de openbare school. En van mij zult u wel willen aannemen, dat ik dat helemaal geen verwaarlozing vind, maar integendeel een heel goed ding. Want voor de voorstanders van de openbare school is dat helemaal geen kleurloze en sfeerloze instelling, maar een ontmoetingspunt voor kinderen uit heel verschillende kring wat maatschappelijke positie, politieke inzichten en levensovertuiging betreft. En dit is op zichzelf al een heel belangrijk en goed ding, omdat de kinderen daar leren dat mensen ondanks alle verschillen echt mens kunnen zijn en dat ze met elkaar en voor elkaar verantwoordelijkheid kunnen leren dragen.

Dat is de openbare school als algemene instelling. Want de waarde van de openbare school ligt niet in het feit dat het een overheidsschool is, maar dat het een algemene school wil zijn, dat wil zeggen een school niet voor één overtuiging, maar voor allen. Een dergelijke algemene school is het beste middel tegen de verzuiling, omdat ze beoogt de kinderen op te voeden in een geest van onbegrensde medemenselijkheid over alle verschillen heen. Zij draagt de naam „algemeen” met recht, als men daaronder verstaat de openheid voor alle rangen en standen, overtuigingen en inzichten. En laten we elkaar goed begrijpen. Dat gaat niet zozeer om de kinderen die er komen — want ook de meest verzuilde instelling staat open voor allen — maar het gaat om de geest waarin de school zelf werkt. De algemene school eerbiedigt de uiteenlopende overtuigingen van de ouders en tracht als het goed is, de verschillende overtuigingen gelijkelijk tot hun recht te doen komen.

Nu is dat makkelijker gezegd dan gedaan. Bij het onderwijzen en leren op zichzelf is het misschien nog niet zo moeilijk, maar daar doorheen speelt het opvoeden. En nu zijn we het er misschien wel over eens, dat we de kinderen willen opvoeden

|||||

RAPPORT HUMANISME EN OPVOEDING

*Zo juist verschenen
de 2e herziene druk van deze brochure*

De prijs is f 0.95

U kunt deze bestellen bij het

Centraal Bureau

Humanistisch Verbond

Oudegracht 152 - Utrecht

Giro 304960

|||||

tot menselijkheid en medemenselijkheid, maar dat heeft voor de christen een heel andere achtergrond dan voor de humanist. En christen en humanist drukken dat ook ieder op zijn wijze uit. Welnu, de algemene school geeft hun ten volle het recht daartoe. En dat niet alleen: zij meent het zelfs. Zij meent dat de kinderen door de lessen heen ontdekken, dat een mens met de levensvragen klaar moet komen en dat wij mensen verschillende antwoorden hebben op die vragen. Zij meent dat de degenen die in die school les geven en leiding geven volledig zichzelf zijn. Zo verschafft de algemene school het kind de bouwstenen om later zelfstandig een levensovertuiging op te bouwen. Maar ook het beseft dat de opvoeder in zijn werk heenwijst naar een op eigen wijze beleefde menselijkheid. Ik heb de stellige indruk dat de kerken in het algemeen aan deze opvatting nog niet toe zijn. En toch hangt daarvan de toekomst af van een werkelijk levende algemene school; ja zelfs de toekomst van een werkelijk gemeenschappelijk leven van de natie. Intussen hebben de kerken mijns inziens terecht de mogelijkheid om aan de algemene school godsdienstles te geven aan wie daarvan gediend zijn. Er is weinig op tegen de ouders die vinden dat hun kinderen daar „iets” van moeten weten, die mogelijkheid in de school te bieden. Daarmee erkent de school opnieuw dat de levensovertuiging ook in de schoolopvoeding een rol speelt. Maar dat geldt dan niet alleen voor de ouders die katholiek, orthodox, protestants of vrijzinnig godsdienstonderwijs wensen. Er is niet in te zien waarom het niet op dezelfde wijze zou gelden voor ouders die humanistisch vormingsonderwijs wensen. Dat heeft zijn eigen karakter; het wil de leerlingen niet tot hu-

manistjes stempelen, maar ze iets leren omtrent de grote levensovertuigingen, ook omtrent het christendom en ze de levensvisie van volwassen humanisten doen ervaren om ze te helpen hun eigen weg te vinden.

Maar nu is het merkwaardige dat dat nog steeds op grote weerstanden stuit bij grote delen van de christelijke meerderheid. Mag een christelijke staat daaraan meewerken, vragen velen. Maar ik betwist dat onze staat christelijk zou moeten zijn, ik ontken, dat hij dat in feite is en ik zie niet in dat zelfs een christelijke staat de niet christenen het recht zou moeten ontzeggen ook in de school hun eigen leven te leiden. Na heel wat discussies is het er in de Mammotwet dan ook eindelijk van gekomen: humanistisch vormingsonderwijs heeft nu ook zijn plaats in de wet gekregen op overeenkomstige wijze als het godsdienstonderwijs.

Maar er is natuurlijk weer een discriminatie toegepast. Godsdienstonderwijs wordt gegeven op initiatief van de kerken; humanistisch vormingsonderwijs moet gevraagd worden door de ouders. Dat is weer één van die plagerijen waarmee de confessionele partijen de heiligheid van God tot uitdrukking menen te moeten brengen. Maar zakelijk hebben we daar niet zoveel tegen. Want we zouden dit vormingsonderwijs niet willen geven, als we niet wisten dat vele ouders dit voor hun kinderen wensten. Zouden wij niet in staat zijn voor onze oudere kinderen op te komen, als ze de leeftijd hebben bereikt dat humanistisch vormingsonderwijs iets voor ze betekenen kan? Daaraan twijfel ik niet. Daarom is dezer dagen opgericht het Centrum voor Humanistische Vorming, waarbij allen zich kunnen aansluiten (voor f 3,75 per jaar) die dit humanistisch vormingsonderwijs willen bevorderen.

Het Centrum voor Humanistische Vorming zal de vormingsleiders moeten opleiden, methoden uitwerken en een program ontwikkelen en vooral de ouders in de gelegenheid moeten stellen hun wensen kenbaar te maken. Wij zijn er van overtuigd, dat dit initiatief velen uit het hart gegrepen is en dat om te beginnen duizenden zich zullen aanmelden. Want vele buitenkerkelijken weten dat hun buitenkerkelijkheid niet „niets” is, maar een bewuste keuze voor een zinvol en verantwoord leven. Humanisme is een poging om de medemenselijkheid in het menszijn te grondvesten en in een chaotisch en overweldigend bestaan opnieuw een zin te leggen. We zouden onze kinderen inderdaad verwaarlozen, als we ze daar niet iets van zouden laten zien. Zonder ze te dwingen. En dat niet alleen in het gezin, maar ook in de school.

J. P. VAN PRAAG

lezingen voor de radio

- zo. 14 okt. VARA 9.45 uur: G. W. Huygens: „Multatuli tussen geloof en ongeloof”.
- zo. 21 okt. VARA 9.45 uur: G. Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt”.
- zo. 28 okt. VARA 9.45 uur: W. K. Kraak: „Met humanisten op stap”.

BOEK

Bij alle goede eigenschappen, die ik bereid ben mijzelf toe te kennen, moet ik toegeven, dat ik een ongeorganiseerd leven leid. Ik spring, figuurlijk gesproken, van de hak op de tak, zoals de kritische lezers stellig al eens hebben bemerkt. Van werkelijk springen is natuurlijk geen sprake, want daar doe ik niet aan. Maar als ik eenmaal op de hak ben aangeland vind ik het op de tak weer aardiger. En omgekeerd. Met het gevolg, dat ik al op heel wat takken heb gezeten, maar dat een grondige studie van die takken achterwege is gebleven.

En om nu even van deze hak op een tak te springen deel ik u mee, dat ik op dit ogenblik aan drie boeken tegelijk bezig ben te lezen. Zij liggen op mijn nachtkastje, want het bed is de enige plaats, waar in deze onrustige tijd een mens nog aan lezen toekomt. In de schaarse gevallen, dat ik overdag wel eens voor mijn plezier drukwerk ter hand neem, heb ik het gevoel, dat ik mijn tijd verbeuzel, mijn gezin te kort doe en mijn maatschappelijke plichten verzuim. De tijd die ik in bed doorbreng is echter mijn eigen tijd en dan mag ik doen waar ik zin in heb. Mijn belangstelling is echter niet altijd gelijk gericht — ik zei u dit al — en daarom ligt er naast mijn bed een verscheidenheid van boekwerken. Thans zijn het: 1. Alice in Wonderland, 2. De natuurlijke historie van de onzin, en 3. De opkomst en val van het Derde Rijk.

Alice in Wonderland heb ik zojuist weer uitgelezen, ik weet niet voor de hoeveelste keer. Maar het boeit mij nog steeds uitermate en steeds ontdek ik er nieuwe grappjes in.

De natuurlijke historie van de onzin is een boekje voor sceptici. Alles wat waar leek, blijkt niet waar te zijn. De schrijver is een ongenadig onthuisdier. In een groot aantal kleine hoofdstukken slaat hij allerlei bijgevoegde aanflarden en vooral als ik verbitterd ben en geen gelijk heb kunnen krijgen, mag ik graag een hoofdstukje in dit boekje lezen. Het komt, anders dan Alice, tegemoet aan de negatieve zijde van mijn karakter.

Het derde boek, dat mij vooral de laatste tijd uit mijn slaap houdt, gaat over de opkomst en val van het Derde Rijk. Het heet een pocketboek, maar costuums met pockets, waar dit boek in zou kunnen, heb ik nog nooit gezien. Het telt ruim 1500 bladzijden, die er echter, zoals dat bij een pocket behoort, achtereenvolgens uitvallen, zodat het boek steeds dunner wordt.

Toen ik er aan begon te lezen was juist onze kleinzoon te logeren en als ik het licht ontstak om te kijken hoe Weense vagebonden hoger op konden krabbelen, kon ik net drie bladzijden lezen, voordat het kind, dat later Hitler zal zien, zoals wij Napoleon III zien, onze aandacht dringend opeiste en verder lezen onmogelijk maakte. Zo doorgaande zou ik net 500 avonden nodig gehad hebben om aan het troostrijke einde van het boek te geraken. Wij hebben het kind dan ook weer weggedaan en sindsdien gaat het sneller.

Ik hoop volgende week Stalingrad te zien vallen en nog voor Sinterklaas zal ik in bed het rood-wit-en-blauw kunnen uitsteken.

Het is een verbazingwekkend boek. Terwijl ik toch vrij belangstellend de opkomst en val heb gadegeslagen, gehoord en gedeeltelijk gezien, blijkt het, dat ik toch nog geen flauw idee had van de lieden aan wie wij overgeleverd waren. Zonder behept te zijn met een overgrote eerbied voor de gestelde machten, heb ik toch nooit kunnen denken, dat dertig jaar en minder het lot van de mensheid lag in handen van zo'n uitgezochte verzameling bandieten, leugenaars en ezelskoppen. Ik gebruik deze krasse woorden met opzet, omdat elk euphemisme hier misplaatst zou zijn.

Het is verbazend te lezen, dat in de twintigste eeuw in enkele jaren tijds een stelletje ondermensen, gesteund door labbekken en geduld door domoren in een groot land de touwtjes in handen konden nemen. Maar daarover heb ik mij tenminste dertig jaar geleden ook al verbaasd. Erger is het, dat allerlei mensen op de hoogste posten in grote rijken, die wel wisten wat er aan de hand was en het althans behoorden te weten, het allemaal maar op zijn beloop lieten. Ik heb nu tot mijn stomme verbazing gelezen, dat Chamberlain van de hele geschiedenis, die hij zelf mee-maakte, minder begrepen heeft dan mijn groenteboer en ik als wij in 1938 de politiek van de dag bespraken.

Herhaaldelijk gebeurt het, dat ik mijn boek even op het laken laat rusten en bedenkt: „Zou het tegenwoordig zoveel anders, zoveel beter zijn?” Misschien is er in deze tijd geen land, dat wordt geregeerd door een schurkencollectief gelijk Duitsland indertijd. Maar zo hier en daar, bij vroegere bondgenoten en vijanden wordt toch wel af en toe een staatsman uit de circulatie genomen, omdat hij veel overeenkomst toonde met machtigen uit het Derde Rijk.

Erger is wellicht, dat ik nimmer het moede hoofd nederleg in de overtuiging, dat de staatslieden tegenwoordig slimmer zijn dan 25, 30 jaar geleden. Ze doen allemaal wel erg gewichtig en zij reizen druk heen en weer en beleggen conferenties en sturen elkaar nota's, maar dat de wereld er veel beter van wordt kunnen mijn tegenwoordige groenteboer en ik niet bespeuren. Je houdt je hart vast bij de gedachte, dat de wereld weer — of nog — door een stelletje uilskui-kens geregeerd wordt.

Wie nu meent, dat ik elke avond na het uitdraaien van het licht van mijn boek in een nachtmerrie overstap, heeft het mis. Want als ik het boek neerleg, valt mijn oog even op Alice die met de Dodo om de omslag van haar Wonderland is getekend. Er is, hoe gek het ook klinkt, ook nu nog, zelfs nu nog, plaats voor Alice en voor de haas en voor de Hertogin en de Cheshirekat. Dat kunnen zelfs de domste staatslieden ons niet afnemen.

H.H.